

KAROLINA ŻURAWSKA

<https://orcid.org/0009-0009-7244-4093>

Uniwersytet w Białymstoku / Instytut Studiów Kobięcych (Polska)

University of Białystok / Institute of Women's Studies (Poland)

Sprawozdanie z I Seminarium warsztatowego – działania związane z realizacją projektu „Patriotki i obywatelki. Polki w kulturze narodowej i europejskiej” (6–7 czerwca 2025 r.)¹

W dniach 6–7 czerwca 2025 r. na Kampusie Uniwersytetu w Białymstoku odbyło się I Seminarium warsztatowe w związku z realizacją przez członków Instytutu Studiów Kobięcych projektu naukowego „Patriotki i obywatelki. Polki w kulturze narodowej i europejskiej”, finansowanego ze środków przyznanych przez Ministra Edukacji i Nauki w ramach Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki „Fundamenty”. W spotkaniu wzięli udział: prof. dr hab. Małgorzata Dajnowicz (kierownik projektu), dr hab. Adam Miodowski, prof. UwB, dr Maria Bauchrowicz-Tocka, dr Krzysztof Kossakowski, mgr Justyna Kowalska i mgr Karolina Żurawska, a także wolni słuchacze, w tym doktoranci i studenci. Dodatkowo zaproszeni zostali również goście zewnętrzni (eksperti w tematyce), których głosy stanowiły istotne wsparcie merytoryczne w dyskusji.

¹ Publikacja dofinansowana ze środków budżetu państwa w ramach programu Ministra Edukacji i Nauki pod nazwą „Narodowy Program Rozwoju Humanistyki” nr projektu NPRH/F/SP/0086/2024/13, kwota dofinansowania 1 119 240,00 zł, całkowita wartość projektu 1 119 240,00 zł.

W zebraniu bardzo aktywnie uczestniczyła dr hab. Beata Walęciuk-Dejneka, prof. UwS oraz studentki Wydziału Historii Uniwersytetu w Białymstoku: Monika Czajkowska i Diana Lewicka.

Obrady otworzyła prof. Małgorzata Dajnowicz, przybliżając cele projektu. Wspomniała, że w ramach całego przedsięwzięcia opracowane zostaną cztery tomy słownika biograficznego kobiet – Polek – które na różne sposoby przyczyniły się do rozwoju polskiej i europejskiej kultury w XIX–XX w. Opracowane zostaną biografie kobiet aktywnych na polu nauki i oświaty, polityki i szeroko rozumianej kultury, prezentujących postawy kontestacyjne wobec konkretnych idei czy obowiązujących systemów oraz uprawiających działalność pisarską. Efektem prac będzie przypomnienie życiorysów i nazwisk kobiet, których dokonania do tej pory pozostawały na obrzeżach prowadzonych badań historiograficznych. W perspektywie całości, prowadzone w ramach projektu prace badawcze przyczynią się do wzbogacenia wiedzy o przeszłości z zaznaczeniem wkładu kobiet w tzw. sferę publiczną i równouprawnienie kobiet.

Prof. Dajnowicz, koordynatorka i kierowniczka projektu przedstawiła także główne założenia związane z powstaniem bazy danych „Kobiety kultury”. Za jej pośrednictwem wyniki badań zespołu badawczego będą umieszczone na zasadzie wolnego dostępu na stronie internetowej Instytutu Studiów Kobięcych, w bazie Kobiety Kultury i w Podlaskiej Bibliotece Cyfrowej. W 2025 r. zamieszczonych zostanie w otwartym dostępie co najmniej 15 opracowanych sylwetek kobiet.

Najwięcej czasu poświęcono rozważaniom na temat dotychczasowego stanu badań nad opracowywanymi sylwetkami kobiet. Członkowie zespołu badawczego w swoich wystąpieniach skupili się na prezentacji przykładów, opracowaniu konkretnych życiorysów oraz przedstawieniu materiałów źródłowych wykorzystywanych w procesie badawczym. Koncentrowano się przede wszystkim na kobietach związanych z nauką, oświatą i edukacją, których biografie zostaną opublikowane w pierwszym tomie słownika.

Jako pierwszy wystąpił dr Krzysztof Kossakowski z referatem poświęconym postaci Zofii Kielan-Jaworowskiej (*Biografia Zofii Kielan-Jaworowskiej*). Oprócz przybliżenia faktów biograficznych, zwrócił także uwagę na jej wkład w rozwój nauki polskiej i światowej w zakresie paleontologii. Na przykładzie życiorysu tejże badaczki pokazał, że wiele Polek swą działalnością wykraczało poza granice Polski, umiędzynaradawiając ją i zaznaczając swój wkład

w rozwój kultury europejskiej. W przypadku Kielan-Jaworowskiej był to świat nauki.

Dr Maria Bauchrowicz-Tocka w swej prezentacji zatytułowanej *Jadwiga Zanowa (1891–1964) i jej służba dla oświaty* opierała się głównie na materiałach archiwalnych znajdujących się w Archiwum Polskiej Akademii Nauk. Zaakcentowała szczególne zaangażowanie Zanowej w zakresie edukacji szkolnej i jej działania na rzecz upowszechniania obowiązku szkolnego także wśród dzieci z klas niższych. Jej aktywizmu na tym polu nie przerwał nawet wybuch drugiej wojny światowej – w realiach wojennego chaosu Jadwiga Zanowa była nauczycielką tajnych kompletów.

Inna prelegentka, mgr Karolina Żurawska, w wystąpieniu *Materiały do badań nad biografią socjolożki Hanny Świdy-Ziemby (1930–2012)* omówiła specyfikę wykorzystywanych źródeł w pracy badawczej nad opracowywaniem biogramu związanej z Uniwersyteciem Warszawskim naukowczyni. Przedstawiła zasób Kolekcji osobistej prof. Hanny Świdy-Ziemby 1930–2007, zdeponowanej w Fundacji Ośrodka KARTA. Podkreśliła szczególną wartość archiwaliów związanych z edukacją szkolną i akademicką Świdy-Ziemby, jej życiem rodzinnym i pracą naukową oraz spuścizny o charakterze autobiograficznym.

Mgr Justyna Kowalska w wystąpieniu pod tytułem *Nadzieja Rojecka (1898–1986) – polska botaniczka i fitopatolożka* przybliżyła słuchaczom postać Nadziei Rojeckiej, pochodzącej z zamieszkującej ziemi polskie mniejszości karaimskiej. Wyraziła pogląd o emancypacyjnym wymiarze losów badaczki, wywodzącej się ze społeczności reprodukującej – poza wyjątkami – tradycyjne wyobrażenia o kobiecości. Wspomniała nie tylko o wybitnych dokonaniach Rojeckiej na polu nauk przyrodniczych, ale zestawiała też jej postać z sylwetką brata Ananiasza, również naukowca specjalizującego się w geofizyce.

W dalszej części miały miejsce wystąpienia gości zewnętrznych, w których główne role odegrały pisarki, piosenkarki i projektantki mody.

Dr hab. Beata Wałęciuk-Dejneka, prof. UwS, zaprezentowała efekty swoich badań nad postacią Mieczysławy Łuczyńskiej. Zwróciła uwagę na fakt zapomnienia dorobku literackiego pisarki w historii literatury polskiej. Wskazała również podejmowane przez siebie działania mające na celu proces jej „odpominania”. Sprzyja temu utworzenie bazy internetowej „Zapomniane pisarki polskie – odkrywanie utraconej historii”, stworzonej i rozwijanej przez grono

badaczy związanych z Uniwersytetem w Siedlcach. Całość jest kordynowana przez prof. Walęciuk-Dejnekę.

Uczestnicy niniejszego Seminarium mogli zapoznać się również ze specyfiką anglosaskiej kultury lat 1968–1989 w jej kobiecej odsłonie. Diana Lewicka w referacie zatytułowanym *Kobiety kultury Wielkiej Brytanii. Wybrane przykłady. Inspiracje* zagadnienie to przybliżyła na przykładzie życiorysów Patti Smith i Vivienne Westwood. Pierwsza z nich zapisała się w historii jako ikona punk-rocka, wyróżniająca się próbami łączenia w swej muzycznej twórczości muzyki i poezji. Z kolei Vivienne Westwood odcisnęła natomiast wyraźne piętno w świecie mody, współtworząc charakterystyczny styl punk w latach 70.

Monika Czajkowska opowiedziała z kolei o jednej z bardziej kontrowersyjnych postaci doby napoleońskiej, a mianowicie o Anne-Louise Germaine, znanej powszechnie jako Madame de Staël. W prezentacji *Anne-Louise Germaine. Pisarka, filozofka i publicystka (1766–1817)* przybliżyła środowisko rodzinne Madame de Staël, koncentrując się na rolach żony i matki. W dalszej części swojego wywodu prelegentka dokonała przeglądu twórczości literackiej i publicystycznej swojej bohaterki. Zwróciła uwagę na jej uwikłanie w ówczesną politykę prowadzoną przez największe europejskie mocarstwa i konflikt z Napoleonem Bonaparte.

Spotkanie zwieńczył referat dr hab. Adama Miodowskiego, prof. UwB, o Faustynie Morzyckiej: *Faustyna Morzycka – tragiczny życiorys nauczycielki i bojowniczką (1864–1910)*, której biogram również jest opracowywany w ramach realizacji projektu. Zaproponowano tutaj nowe spojrzenie na życie i działalność kobiety, której niezłomne starania o krzewienie edukacji wśród niższych warstw społecznych stały się inspiracją dla Stefana Żeromskiego i jego noweli *Silaczka*.

W ramach I Seminarium warsztatowego zaprezentowane zostały sylwetki kobiet prezentujących różne epoki, środowiska i gałęzie nauki. Kobiety zapomniane lub pomijane przez badaczy zostały przypomniane. Natomiast w przypadku tych, których nazwiska pojawiały się już wcześniej w dyskursie naukowym, dokonano redefinicji stanu badań nad ich życiem i dziełem.